

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

Ugy a lap szellemi részét illető czikkeik, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Szeged ujra-épülése és a gyergyói székelyek.

Századok óta nem következett be katastropha oly rohamosan, oly tönkre silányító eredménnyel, mint az, mely Szegedet és környékét f. év márczius hó 12. és következő napjaiban érte.

Nemcsak a magyar állam, hanem az egész osztrák-magyar birodalom téreit vészüvöltés szárnyain villámsebességgel járta be a gyászhir, hogy a szép Alföld legmagyarabb városa nincs többé, s a Tisza hullámzó habjai közt föl-fölmerülő halálsápadt alakok, összeomló házak rücszenései, állatok s több évi szorgalom és munkásság szerzeményének elhullámzása, a menekülteknek édes övéik elpusztulása feletti jajveszékélése s a legerősebb képzelem által megteremthető rémes látvány eliszonyító jelenetei a testvérek könyörülete és részvéte után kiáltottak.

A kiáltó szó nem hangzott el hiába a pusztában. Szeged gyászos sorsa létének jelentőségét is elhatározta. Az egész ország értelmiségét Szeged jövője foglalkoztatta; a sajtó azt fejtegette, hogy Szegednek Isten segítségével föl kell épülni, az országházban rögtön törvényjavaslat terjesztett elő a mentési műveletek vezetésére, jövődöbéli hasonló veszedelmek elhárítására és a város ujra-építésére nézve. A király sirt a pusztulás fölött, de jövőt is jósolt, midőn mondá, hogy Szegednek szebbnek kell lenni, mint milyen volt. A külföld részvétének nagymérvét az elme alig képes utóérni, a toll alig képes leírni. Bécs példáját Berlin, London, Páris, Roma, Brüsszel, Bukarest stb. oly fényesen követte, hogy e városok mindenike úgy tűnt föl, mintha otthon semmi sem történnék s csak Szeged fölépítése képezne legégetőbb kérdést. Londonban közel 150,000 frtot gyűjtött maga a kormány. Párisban a Szeged javára közelebbről óriási fénynyel rendezett ünnepély az egész ország, sőt egész Európa figyelmét magára vonta, s 250,000 francot jövedelmezett. Európa nagy államainak vezérlapjai ezeket bocsátottak a kormány rendelkezésére, sőt a nagy Oceanon túl, Amerika szabad térein is vízhangra talált a Magyarország iparos városának érdekében emelt s önkényt is főnhangon nyilvánult jótékony szöveget.

A magyar név dicsőségére szolgáló ennyi részvét nyilvánulása Szeged s a többi szerencsétlen községek, ugymint Dorozsma, Algyő, Tápe, Sövényháza stb. romjainak föltámasztására körülbelül 3 millio forintot eredményezett.

Ezen összeg s az eszélyes hitelművelet utján bizonyára fölveendő kölcsön mindenestre arra fog szolgálni, hogy a rokonszenves nyilatkozatok és keresztény szeretetből folyó testvéries részvét könyveit tények is kövessék, és úgy az építkezésre szükséges anyag beszerzése, mint a kellő munkaerő előállítása iránt intézkedések történjenek.

Tisza Lajos mint királyi biztos és a melléje rendelt 9 tagu tanács hivatása lesz az ügy érdemében minden kezdeményezést megtenni s minden czélszerű eszközt a föladat megoldására kitalálni és megragadni.

Azért mi nem is akarunk most nagyszabásu tervek készítésébe bocsátkozni s ama bizottság működése irányának elébe vágni. Csupán az ügy egyik oldalát, vagyis a tulajdonképeni építkezés keresztülvitelét kívánjuk érinteni s ennek egy a gyergyói székelyeket is érdeklő módozatára utalni.

Az alföldi szilárd építkezés egyik jelentékeny akadályát a faanyag hiánya képezi. Szeged s a szomszéd községek tervezett fölépülésénél ezen hiány jelenleg is bizonyára érezhető lesz. Hol pénz mutatkozik, ott akadnak vállalkozók is arra, hogy a pénzt valami módon megkerítsék; s így bizonyára jelen alkalommal is fognak előtérbe lépni oly egyének, kik a fa szállítására készséggel vállalkoznak; de hogy lesz-e haszna abból Szeged jövődöbéli szépségének, az egészen más kérdés. Azért nem árt ezen ügy felől egy-egy nézetet nyilvánítani.

Nézetünk szerint oly módozatot kell választani, mely a szerencsétlenség által sújtott községeknek is előnyére szolgál s a hazai kereskedelemnek is előmozdítását fogja eszközölni.

Ily módozat volna pedig az, ha a kormánybiztos tekintetét a Székelyföld felé irányozva az építkezéshez szükséges faanyagot a Kárpátok végpontján levő gyergyói havasok még mindig bőségszarvát képező tömegében keresné.

A kivétel nem nehéz. A Maros folyó százados gyakorlatnál fogva már megszokta menedékes hátán tovább szállítani a több negyedrészből álló nehéz tutajokat. A gyergyói székely pedig egészen otthoniasnak érzi magát, midőn a rengeteg erdőségekben vagdalhatja s művészi ügyességgel eresztheti a Maros partjai mellé a tekintélyes tökedarabokat, s az angol kereskedelmi hajók megrakodása sem történik oly élénkséggel a szent-ésatornál, mint mily kedvvel vetné tutajait székely atyánkfa a Marosra azon tudatban, hogy ezáltal nemcsak jótékonytságot gyakorol, hanem maga részére is fáradaimai után némi hasznot remél.

A részletekre nézve következő javaslatot teszszük: A kormány által kiküldött tanács-közbejövételével Szeged városa és a szomszéd községek választottjaiból alakuljon egy tíz tagú bizottság azon küldetéssel, hogy tegye magát érintkezésbe a gyergyói székelyekkel, illetőleg utazzék a hely színeire s az előkelőbb egyénekekkel tanácskozva, a szükséges famennyiség szállítása iránt lépjen szerződésre.

Hiteles forrás után tudjuk, hogy nevezett székelyek — a velők való közvetlen alkudozás útján — a kellő mennyiségű fa vágása és elszállítása iránt jutányos áron kötnék meg ezen szerződést s a nálók eredő és egészen Szegedig hőmpölygő Maroson 100,000 frtért leszállítanának annyi mennyiségű épületfát, mennyi közvetett uton való szállításhoz 300,000 frtért sem lenne megszereshető.

Sok bizonyításra nincs szükség, minthogy a dolog nagyon egyszerű s gyakorlatilagáról könnyű lesz meggyőződni. Csak azon egyet akarjuk még hangsúlyozni, hogy ezen módzat három szempontból nyerne értékét. Először a kormány figyelmének helyes irányól szolgáltatna bizonyítékot s tenné népszerűvé az európai érdekűvé vált ügy elintézésénél megkísérelt első lépéseit. Másodsorú előnyére válnék magoknak a szerencsétleneknek, kik kevesebb költséggel térhetnének vissza ősi tűzhelyeikhez s az így megtakarított s fennmaradt szeretetfálerekből több jótéteményben részesülhének. Harmadsorú nagy lendületet adna a székelyföldi fakereskedésnek s némi haszon jutalmazná meg azon gyergyói, esetleg más székelyek fáradaimait, kik most is a létfenntartás küzdelmeit élik s idők folytán annyi viszontagságot kiállva, mostani munkájok sikerében vigaszt találnának s a további önfeláldozó munkára is nemesen lelkesednének.

Biró Béla.

A n-szebeni állami főgymnasium rom. kath. ifjúságának üdvözlő fölirata Haynald Lajos bibornok-érsek ő Eminentiajához.

D. a J. K.! Főmagasságu és Főtisztelendő Bibornok-Érsek Ur! Kegyelmes Urunk! A még romlatlan emberi szívet semmi sem tölti el oly tiszta örömmel, semmi sem nyújt neki hathatósab ösztönt a jóban való kitartásra és az erény ösvényén továbbhaladásra, mint midőn látja, hogy néha e földön is megjutalmaztatik az érdem, elismertetik az erény.

A nagy-szebeni magyar királyi államfőgymnasium növendékei, kiknek lelkeibe vallásos és tudós tanárok hasznos ismeretek mellett az erény szeretetét és a bűn gyűlöletét is iparkodnak csöpögtetni: leírhatatlan örömmel értesültünk egyik szeretett tanárunk által azon rendkívüli és ritka kitüntetésről, mely Eminentiaid mélyen tisztelt magas személyében a rendkívüli és ritka érdemek és a magas szoros erénynek a romai Szent-szék részéről is jutott. Örömrünk, lelkesedésünk valóban határtalan, kimondhatatlan!

De nem is csoda! Midőn tudósokról volt szó, kik alaposság és sokoldalúság által első rangú csillagokként tündöklének egyházi és hazai irodalmunk egén, Haynald Lajost említették az elsők sorában; midőn magyarázták, hogy mit kelljen értenünk most „Maecenas“ alatt, a tudományok, művészetek és ezek fölkeintjei bőkezű pártfogónak elősorolása alkalmával Haynald Lajos ön nekünk bemutatva, mint az igazi „Maecenas“ példányképe; midőn a közművelődés főtényezőinek a lelkeszségek és iskolák fölvirágoztatása, emelése s jövőre biztosítása körül fáradozott nemes belkek jöttek szóba. Haynald Lajost említették, mint az erdélyi és kalocsai egyházmegyék lelkeszségi és iskolai életének újáteremtőjét; midőn a tetterős, tántorithatlan honszeremre akartak bennünket tanítani, ezt mondták: „Vegyetek példát „Haynald Lajostól“! Ha meg akarták veünk érteni, hogy miként kelljen a haza törvényei iránti tiszteletet megegyeztetni az Uralkodó-Háshoz való ragaszkodás- és hűséggel, „tanuljatek Haynald Lajostól“! mondták oktatóink; midőn buzdítani akartak, hogy Anyaszentegyházunkhoz minden körülmények között hűvek maradjunk s törvényeit megtartsuk, mert csak egyesülve evvel, ennek kebelében érhetjük el a tökély azon fokát, melyre hivatva van az ember e földön: megint Haynald Lajosra mutattak az ő öszhangzó nagyságában!

Tanáraink nem tanítanak hízeltésre s nem is hízeltés, midőn legbensőbb eme meggyőződésünket írjuk le: Magyarország nem szült Eminentiaidnál tökéletesebb embert, dicsőbb egyházfőt, jobb hazafit!

Már az is, a mit eddig elmondottunk, elegendő ok arra, hogy élve a jelen rendkívüli kedvező alkalommal bemutatassuk Eminentiaidnak határtalan gyermeki szeretetünket; de erre bennünket visszatartathatlan erővel egy más körülmény is készítet.

Hisz Eminentiaid volt az, kinek első sorban köszönheti ezen intézet, hogy 8 osztályu teljes gymnasiummá lett, melynek költségeit ő Felsége legkegyelmesebb akaratából az államkincstár fedezvén, jövője is lehetőleg biztosítva lett.

Hisz Eminentiaid volt az, ki, midőn ifjusági segélyegyletünk alakult, ahhoz szokott bőkezűségével járulni méltóztatott.

Hisz végre Eminentiaid volt az, ki a „Deák Ferencz ösztöndíj-alapot“ is — melynek a vallás-erkölcsiség és honszeretet fölébresztése és megszilárdítása van czélul kitűzve — tetemesen gyarapítani kegyeskedett.

Mindez felbátorit bennünket, a n-szebeni m. kir. államfőgymnasium r. kath. ifjúságát, hogy mi is csatla-

kozzunk azon ezerek, de nem! azon milliókhoz, kik há-
lájuk és hódolatuk adóját sietnek leróni Eminentiadának
ezen rendkívüli kitüntetés alkalmával is.

Mi pedig mindnyájan és egyenkint, ezen intézet
összes r. kath. ifjúsága fogadjuk, hogy ernyedetlen buz-
galommal munkálkodva szellemünk kiképeésén és szí-
vünk nemesítésén, épülve Eminentiad magasztos példá-
ján, azon szűk körben, melyet az isteni Gondviselés
kinek-kinek körülünk kijelölend, sohasem fogunk letérni
az erény ösvényéről, és híven ragaszkodván Anyaszent-
egyházunkhoz, tisztelvén a Királyt, szeretvén a hazát
és magyar nemzetünket, fogjuk Eminentiadat utánózni.
Kik egyébiránt a legőszintébb gyermeki hódolattal és
kegyeletteljes szeretettel csókolván Eminentiad kezét
öröklünk

Eminentiadnak

N.-Szébenben 1870. május 26-án

Jézusban hű hűl és legalázatosabb szolgáló:

A n.-szébeni magyar királyi államfogymsasium r.
kath. ifjúságának nevében: (Alkírva két-két tanuló által
mindegyik osztályból s ellenjegyezve Simon Péter
tanár és egyházi tanácsos által.)

Elnöki beszéd,

melyel Zsenlovics, főpost-kanonok ur az erli egyházmegyei Irodalmi egy-
ületnek 1870. május 26-án tartott közgyűlését megnyitotta.

Tisztelt Közgyűlés! Midőn egyházmegyei Irodalmi
egyesületünk ez évi rendes közgyűlését megnyitni sze-
rencsém van, az elismerés és hála őszinte érzelmeivel
üdvözlöm tisztelt tagtársainkat, kik egyesületünk czél-
jait annyi ügyszeretettel és áldozatkészséggel szívesek
támogatni.

Mennyel kevésbé van még egyesületünk azon ked-
vező helyzetben, hogy az érdekében kifejtett munkás-
ságot méltóan megjutalmazhatná, vagy a tanúsított ál-
dozatkészségért megfelelő kiadványokkal szolgálhatna;
annál nagyobb ezen szíves támogatásuk erkölcsi értéke
és becsé, mert nem anyagi előnyökben, hanem egyedül
a közös iránt való belső érdeklődésben bírja alapját.

Egyesületünk, melynek czéljait nem pillanatnyi és
elmuló érdekek képezik, az eddig tapasztalt ügysze-
retetben és pártolásban kitartást, állandóságot kíván.

Azon veszélyes befolyás, melyet napjainkban a
keresztényellenes sajtó a vallás, a társadalom, a politika,
a tudomány és irodalom terén gyakorol, nem tegnaptól
vagy mai napról kelt fellépés eredménye, hanem több
évi következetes, tervszerű és áldozatot nem kímélő tö-
rekvések gyümölcse.

A kath. sajtó sem mutathat fel azonnal nagy és
meglepő eredményeket; de legyünk csak oly kitartók,
tevékenyek és áldozatkészek, mint a kereszténytelen
irány képviselői, és tapasztalni fogjuk, hogy a sajtó
még nagyobb szolgálatokat tehet az igazságnak, mint
a tévelynek, és nem kevésbé hatályos eszköze a józan
haladás- és felvilágosodásnak, mint a hamis és erkölcs-
telen tanoknak.

A sajtó ezen jelentősége és az azzal való vissza-
élésből származó veszélyek nem kerültek ki az egyház
figyelmét, s már az 1512-ben tartott leterani zsinat fog-

lalkozott a napjainkban oly fontossá vált sajtókérdéssel.
Az álláspont, melyet az egyház akkor elfoglalt, ugyanaz
ma is. Őv, int és eltilt az erkölcsstelen és rossz irányu
könyvek olvasásától; másrészt pedig méltányolva a jó
irányu sajtó befolyását, annak előmozdítását ajánlja
és sürgeti.

A jó irányu sajtó működésének és hatásának bizto-
sításában, a jó szellemű lapok és könyvek kiadása mel-
lett, lenyeges és nélkülözhetetlen tényezők gyanánt mű-
ködnek azok, kik a jó szellemű iratok terjesztésében
buzgólkodnak. Hogy mindenki könnyvet írjon vagy lapot
adjon ki: az sem nem szükséges, sem nem lehetséges;
mert az Isten nem adta meg mindnyájunknak sem az
ahhoz szükséges kegyelmet, sem a kedvező alkalmat
és időt. De a jó szellemű lapok és könyvek terjesztését,
pártolását már mindnyájan teljesíthetjük. Ehhez nem
kell más, mint egy kis jóakarát és érdeklődés.

Az 1868-ban Ijszak-Amerikában tartott quebeci
4ik tartományi zsinat e tekintetben igen gyakorlati
utasítást ad „De Libris Ephemeridibusque improbis“
című határozatában, midőn a többi között így szól:
„Et autem pastores facillius simulque efficacious ardeant
oves suas a libris reprobis atque prohibitis, tum a per-
versis ephemeridibus, satagant ut bonos ipsius suppedi-
tent, nec omittant eos, quibus ephemerides legere in
desiderio est, inducere ad subscribendum alicui eph-
emeridi sanis principiis deditae vereque catholicae.“

„Quapropter unusquisque animarum pastor totis vi-
ribus coniti debet, ut habeat in sua parochia biblio-
thecam bonorum librorum ad usum parochianorum
suorum.“

Az irodalmi működés azon nemének teljesítésére,
mely a rossz olvasmányok megakadályozására és a jó
irányu sajtó termékeinek pártolására vonatkozik, mit
egyesületünk szintén feladatai közé számít, a jelzett tar-
tományi zsinat idézett határozata nagyon fontos és gy-
akorlati utasítást nyújt. Az nem csupán ügyszereteten,
hanem a jelen viszonyok helyes fel fogásából származó
kötelességeinkben keresi és bírja alapját.

Mai közgyűlésünk hivatva van, behatóan foglal-
kozni ezen kérdéssel és megállapítani azon módot, mely
alkalmas arra, hogy kiadványainknak lehető elterjesz-
tését és a jó irányu sajtó pártolását eszközölhesük.
Tanácskozásaink során lesz szerencsém e részben elő-
terjeszteni a választmány véleményét. Remélem, t. tag-
társaink buzgalma és ügyszerete, mely ezt alapszabá-
lyainkba fölvetve, meg fogja a czél szerű módot is ta-
lálni, ezen feladatunk minél sikeresebb teljesítésére.

Egyesületünk jelen állásáról és mult évi működé-
saink eredményéről a titkári jelentés ad részletes és
kimerítő felvilágosítást. A jövő évi működési kör kö-
zelebbi határainak és irányának kijelölésével ezen je-
lentés képezendi tanácskozásaink alapját.

Tisztelt tagtársak! Az isteni gondviselés kegyel-
méből mindnyájunknak azon kedvező hivatás jutott,
hogy kötelességeink teljesítése által a keresztény cí-
vilisatio áldásainak, a társadalom jólétének, a népek és
nemzetek, de különösen magyar nemzetünk erkölcsi és
anyagi haladásának lehetünk munkásai és fontos ténye-

távozott hazulról — nem jött haza, hanem egyik, vagy másik jólelkű gazda színeben maradt szállásra. Lajos vigasztalta magát, hogy ma este, annál bizonyosabban haza fog jönni. De aggodalmát nem tudta bátyja előtt továbbra is eltitkolni, bármennyire is iparkodott őt vigasztalni. A szegény és elgyengült beteg mind inkább érezte az éhség gyötrelmeit.

Lajos nem nyughatott, felkötötte rongyos saruit, nyakába akasztotta koldustarisznyáját és utnak indult; előbb azonban a kunyhóban található rongyokkal bátyját betakarta.

Szürkülettel haza tért, testben és lélekben megtörve. Hasztalan esetelte a szerencsétlen gyermek az emberek előtt bátyjának nyomorult helyzetét, elhagyatottságukat; hasztalan kérte őket összekulcsolt kis kezecskéivel a legkisebb adományért: nem volt. Üres tarisznyával tért tehát haza; nem hozva abban egyebet egy néhány vadrózsa bogyonál, melyeket az uton egy bokorról szedett vala.

A szegény gyermek szinte sirásra fakadt, de a nagyanyja ma sem érkezett haza. A véletlen dolga volt-e ez, vagy közönbösségből tette-e ezt, hogy szokása ellenére oly soká távol maradt a háztól. Talán azért, mert a szegény gyermek halála a nagyanyja számára is egy nagy veszteség volt. Hisz a nagyanyja is egy szegény ember volt, és a szegényessé tette ezen élő sórnyet.

A bátor gyermek kiment másnap a mezőre. A hó az egész éjtelme óta egyre hullott, s már lábnyi magasságban fedte a földet, de azért még mind egyre hullott, úgy, hogy egy lépést is alig lehetett tenni.

Ötödik napje éltek már elhagyatottságukban. Az ötödik napon Sandrin már nem volt képes többé ágyáról felemelkedni. Nem panaszkodott, nem sohajtott többé. Lába, melyen fekete-kékes foltok mutatkoztak, tulságosan fel vala dagadva. Szép kék szemei meg valának törve s csak szempilláinak olykor-olykori mozgása és alig hallható lehelete mutaták, hogy még életben van, s hogy még a halál sem akar e szegény lélekkel jót tenni.

Lajos bátyjára függesztette halovány szemeit; testvéri gyöngédsége és szeretete csakhamar elárulták neki bátyjának közelgő halálát. Didergő testét addig soha nem ismert borzadály lepte el.

Másodszor is neki indult a keresésnek; felhánt mindent, kikutatott asztalt, ládát, almáriumot, tüvé tette az egész házat és nem törődött a kegyetlen nagyanya borzasztó haragjával. De most is csak azon eredményt, mint első ízben. Egy morzsát sem találva, meggyújtott egy szurokgyertyát és kiment a szinbe, hol a földön különböző forgács és végtelen sok kenyér darab hevert. Mintegy tíz percz telhetett el, míg ismét visszatért. Vére arczába szállott, szemei ragyogtak, ajkai reszkettek és kebelén egy kenyér darabot rejtett, ha nem is a legkínálkozóbb alakban, de legalább kenyér volt!

Bátyám, bátyá! kiáltá ő, mi alatt örömemben drága kincsét az ágyra ejté, megvagyunk mentve! Megtaláltam nagyanyánk rejtékét; ott van a fal melletti üregben. Gazdagok vagyunk édes Sandrin; van kenyérünk egész életre, egész halom van belőle.

És egy darabot a haldokló jég hideg kezeibe nyomott, ki azt nagy bajjal ajkaihoz vitte; de fogai már nem valának képesek a majdnem kövé vált kenyeret harapni.

Várj csak, várj! mondá a boldog testvér, a mint észrevettem, van oda benn frisebb is, de oly sötét volt, hogy azt hamarjában nem tudtam megtalálni.

Ezzel visszatért a szinbe. Ezt jobb időkben Josette férje készítette vala, s mellette egy rejtéket is csinált, mely a szinzel egy titkos ajtóval állott összekötésben, most pedig kincstáruul szolgált a fukar koldusnő és a vigan élő egerek számára.

Lajos másodsor is becsuszott az ajtó alatt vájt lyukon a rejtékbe; de teste alig volt félig benn, midőn egyik mozdulatával a körülötte levő nehéz deszka fejére esett és meg sértette. Eléggé ügyekezett magát alóla kihuzni, de nem sikerült. Ez alatt nehéz fojtó szag ütötte meg orrát, míg a háta mögött véstteljes csereszegés hallatszott, s egyuttal homályos fény kezdte kété világozóságával az üreg belsejét világítani.

A gyertyától, melyet a szinben egy köre tett, lángot kapott a forgács és ettől meggyult az egész szin.

Az arra menő emberek hallották a szerencsétlen fiu borzasztó kiáltásait; oda siettek és tele égési sebekkel a szinbe, hol a koldus bázába volt, hol azonban a nagyanyja gonosz történetét elbeszélte.

A szobában találták Sandria megdermedt hulláját. Kezei még mindegyre tartották a száraz kenyér darabot, melyet oly hasztalan vitt vala haldokló ajkaihoz.

Midőn az éj beállott, egy alakot láttak a füstölő szin romjai között járni.

Ez Josette asszony volt, a kegyetlen nagyanya. Sandrin testét egy deszkára nyújtóztatták a szoba szögletében.

A gonosz nagyanya eiment a fiu mellett, azon fiu mellett, ki neki unokája volt, a nélkül, hogy eiborzadott volna; de söt nyugodtan hajlott le hozzá: kivette kezéből a kenyér darabot és azt nevetve kötényébe dugta.

Tan- és nevelésügy.

— A gyulafehérvári rom. kath. nagygymnasiumban 187¹/₂ tanév végén tartandó nyilvános vizsgálatok rendje.

I. Rendestantárgyak. a) Hittan: Junius 16-án I. III. VI-ik osztály d. e. 7—12 óráig. 17-én II. IV. V-ik osztály 7—12 ig. b) A többi tantárgyak. 1. párhuzamosan: Junius 18-án 1-ső szakasz III-ik osztály magyar, latin, németnyelv d. e. 7—12-ig. 2-ik szakasz VI-ik osztály természetrajz, mennyiségtan, történet, görögnyelv d. e. 7—12-ig. 19-én 1-ső szakasz I-ső osztály magyar, latin, németnyelv 7—12-ig. 2-ik sz. VI-ik oszt. természettan, mennyiségtan, történet d. e. 7—12-ig. 20-án 1-ső szakasz II-ik osztály magyar, latin, németnyelv d. e. 7—12-ig. 2-ik szakasz V-ik osztály magyar, latin, görög, németnyelv 7—12-ig. 21-én 1-ső szakasz I-ső osztály földrajz, természetrajz, mennyiségtan 7—12-ig. 2-ik szak. III-ik osztály földrajz, történet, természettan, mennyiségtan 7—12-ig. 2. Nem párhuzamosan: Junius 23-án

VI. osztály magyar, latin, németnyelv, vegytan 7—12-ig 24-én V-ik osztály természetrajz, mennyiségtan, történet 7—12-ig. 25-én IV. osztály magyar, latin, németnyelv 7—12-ig. 26-án II-ik osztály földrajz, természetrajz, mennyiségtan 7—12-ig. II. Rendkívüli tantárgyak: Junius 21-én románnyelv d. u. 3—5-ig, tornaszat d. u. 5—7-ig. 22-én ének d. e. 11—12-ig. 23-án magánvizsgálatok d. u. 3—5-ig. 26-án d. u. 3 órától folytatólag érdemsorozás. 27-én d. e. 8 órától folytatólag zárértekezlet. 28-én templom után zárünnepély.

Kelt Gyulafehérvárt. 1879. jun. 4-én.

Az igazgatóság

— Meghívó. 13. szám 1879. A csikmegyei általános kath. tanító-testület elnökétől. A csikmegyei általános kath. tanító-egyesület jelen évi rendes közgyűlését június 3-án d. e. 10 órakor kezdődőleg fogja tartani a csik-somlyói főgymnasium helyiségében. Midőn ezt közhírré teszem, a gyűlés tárgyainak fontos volta miatt különösen kérem az egyesület t. tagjait, hogy lehető teljes számban és pontosan a kitűzött időre szíveskedjenek megjelenni.

Azok, kik tagdíjakkal a lefolyt évekre vagy a jelen évre még tartoznak, szíveskedjenek látnálkaikat a gyűlés előtt legalább egy héttel a pénztárnokhoz beküldeni, beszékhözhető az posta-utalvánnyal is.

A gyűlés tárgyai: 1. Elnöki megnyitó szavak. 2. A múlt évi gyűlés jkvenek főlolvása és hitelesítése. 3. Kegyeleves püspöki leirat s egyéb beérkezett iratok főlolvása. 4. A jegyző jelentése a lefolyt évi működésről. 5. Pénztárnok jelentése. 6. Számolás-vizsgáló bizottság váauatása. 7. Könyvtárnok jelentése. 8. Az 1877 évi számadást vizsgáló bizottság jelentése. 9. A jövő évi költségvetés megállapítása. 10. Jelentés a kitűzve volt pályázatokról. 11. A pályanyertes mű főlolvása. 12. Előzetes iratok hirdetése. 13. Az eddigi tisztviselők lemondása és tisztviselők választása. 14. Indítványok.

Közöljétek, lehető jutányos áron, gondoskodva lesz. Előzők van, hogy úszellettöljesen kerjem az egyesület mitlen ügyes, hogy a közebedről magát ki ne vonja.

Csik Somlyón. Junius 4-én 1879.

Földes József, elnök.

— A csik-somlyói rom. kath. főgymnasiummal az 1878-ik tanév végén megtartandó nyilvános vizsgálatok rendje. A vizsgálatok délelőtt 3 órakor kezdődnek a museum physicumban és rajzteremben és három tanscsoportban s szakaszonban a következő napokon fognak megtartani: Junius 17. I. II. osztály a hittan, földrajzi csoportból. Jun. 17. III. IV. oszt. a nyelvtani csoportból. Jun. 18. V—VII. oszt. a hittan, történelmi és bölcsészeti csoportból. Jun. 19. I. II. oszt. a nyelvtani, jun. 19. III. IV. oszt. a természet- és mennyiségteni csoportból. Jun. 20. VIII. oszt. érettségi szóbeli vizsgálata, (zártkörű). Jun. 23. V—VII. oszt. a nyelvtani csoportból. Jun. 25. III—IV. oszt. a hittan- és történelmi, jun. 25. I. II. oszt. a természet- és mennyiségteni csoportból. Jun. 26. V—VII. oszt. a természet- és mennyiségteni csoportból. Jun.

27. I—VII. oszt. az ének-, testgyakorlat- és zenéből. Julius 2. zárünnepély a következő sorozattal: 1. Igazgatói megnyitó beszéd. 2. Szavlati verseny. 3. Zeneverseny. 4. Bucusi-beszéd. 5. Bizonyítványok kiosztása. 6. Ingressus. ünnepélyes Te Deum és az új tagok felavatása a Mária-társulatba (ascensio).

Kelt Csik-Somlyón. 1879. junius hó 5-én.

A tanári kar nevében a főgymn. igazgatóság.

Kisebbs közlemények.

— A budapesti központi növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolájának alapítása ünnepélye május 22-én délután 3¹⁵-kor tartatott meg. a papnevelő intézet főkönyvtárának díszes termében. Az iskola ezen ünnepélyen igyekezett számot adni működése irányáról és eredményeiről és azon szellemről, mely benne uralkodik. Az iskola működése, iránya és szellemével foglalkozott Vogl Márton, az iskola elnökének megnyitó beszéd.

Az iskola egy évi munkásságának eredményeit Tóthfalussy Béla, az iskola jegyzőjének évi jelentése tüntette fel, melyből kiemeljük a következőket:

Az iskola a nyilvánosság terén két kitűnő nomet mű fordításával lépett föl. Kiadta ugyanis: Mair, „Az oktatásszabadság” és dr. Simar, „A babona” című művét.

Belmunkásságát az iskola 28. rendes, s rendkívüli és 8 bizottmányi gyűlésben fejtette ki. A gyűléseken főlolvastatott egészben vagy részben 48 dolgozat, ezek közül 30 prózai mű és 18 költemény. A dolgozatok egyesek által megbíralva és a bírelő bizottságok által főlülbíralva lettek. A sikerültebb dolgozatok jutalmazására az iskola ez évben is tűzött ki pályadíjakat. Először áruult egy szépösszegű pályadíj, melyet egyes és főt, Tóthfalussy Béla egri kanonok ur tűzött ki költemények jutalmazására. A pályázatokat szép siker koronázta.

Az iskola könyvtára és pénztára ez évben úrvendétesen gyarapodott. A könyvtár gyarapodott 80 művel és kötetben; van összesen 2060 mű 3817 kötetben. A takarékpénztárban a kiadvány költségeinek fedezése után van 3000 forint.

Az ünnepély fényét emelte az intézeti jeles énekkar sikeres közreműködése.

Az ünnepély végén, miután az intézet szeretett kormányzója, nagyságos és főtisztelendő Markus Gyula pát-kanonok ur közébejött gyengékedése miatt jelen nem lehetett, egyes Pellet József, az intézet alkormányzója velős, lelkes beszédben fejezte ki köszönetét az iskola tagjainak a nyujtott élvezetért és buzdította őket, hogy azon eszméket és érzelmeket, melyeket most keblökben táplálnak, vigyék ki az életbe és igyekezzenek megvalósítani, megadván mindenkor Istennek, a mi Istené és a hazának, a mi a hazáé. Ezután méltóságos és főt. Hidassy Kornél választott püspök és miniszteri osztálytanácsos ur mondott egy valóban remek és gyönyörű eszmékben gazdag beszédet, melyben azt óhajítja, hogy nemcsak az iskola mint iskola feleljen meg magasztos cöljének, hanem az egyes tagok is, midőn az élet mezejére lépnek, mélyen szívökbe vésvé

vigyék magokkal az iskola magasztos eszméit, a valóság és haza szeretet érzelméit, és ezeket az életben is terjesztve törekedjenek, nem feledvén a nagy költő mondatát: minden ember legyen ember és magyar, azaz először embert, megadva Istennek és az emberiségnek a magáét: aztán magyart: szeretve a hazát és harcolva érte szüntelen. Továbbá intő őket, hogy mindig hálával emlékezzenek vissza az intézetre és különösen annak lelkes, hazafiás előjáróira. Ő maga is kedvesen emlékezik azon órákra, melyeket az intézet falai között töltött, és megemlíti, hogy midőn 78 után a magyar iskolát visszaállították, ebben neki is volt része: említi pedig ezt nem dicsékvésből, hanem azért, mert akkor volt alkalma tapasztalni, hogy ez nem sikerülhetett volna, ha ő méltóságát e törekvésben a lelkes előjárók nem segítik. Az elnök köszönetére pedig azzal felelt ő méltósága, hogy az egész dicsőséges közönség nevében köszönetet mondott az iskolának a nyújtott életért és ígérte, hogy máskor is meg fog lenni az iskola fennhelyein. Ő méltóságának gyájtó bátusa beszédét lelkes eljenzés követte. Ez is az ünneplés órájában véget ért.

— **Póttanfolyamok a magyar nyelv tárgyában.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter f. évi 13.620. sz. alatt következő rendeletet intézte: I. Nógrád, II. Arad, III. Kolozs- és IV. Udvarhelymegye tanfelügyelőjéhez.

Addig is, míg „A magyar nyelv tanításáról a népoktatási tanintézetekben” megjelölt országos törvény végrehajtására nézve Czimed részletes utasításomat van né, tekintettel a hivatolt törvény czikk 3. illetőleg 4 §§-ára, elrendelem, hogy I. a losonczy, II. az aradi, III. a kolozsvári, IV. a székely-keresztúri tanítóképzőben, I. a tótfalu, II. III. és IV. a magyar nyelven nem bíró s hivatalban levő nép- és felső nép-, valamint polgári iskolái tanítók számára folyó évi július 1-56 napjától augusztus hó 25-ig tartó póttanfolyamot rendezzen a magyar nyelv tanulására és tanítására. E rendeletem vételével intézkedjék azonnal, hogy mind a saját tankerületében, mind a szomszédos tankerületekben, egyáltalában mind azon tankerületekben, melyekben magyarul nem tudó

I. tótfalu tanítók működnek.

II., III., és IV. német- és románajku tanítók működnek, részint a saját, részint a tanfelügyelő tisztjársal hirdetéssel utján juttassa az illető tanítók tudomására, hogy a fent kitett időben I. a losonczy, II. az aradi, III. a kolozsvári, IV. a székely-keresztúri állami tanítóképzőben rendezendő póttanfolyamra jelenjenek meg, a holott is kész alkalom nyújtatik számukra az idézett törvény által követelt magyar nyelv tanulására és elsajátítására. Ez alkalommal értesítse és értesíttesse az ott megjelenni kívánó tanítókat, hogy a kijelölt idő alatt az állami tanítóképzőben a magyar nyelv tanulása végett ott tartózkodó tanítók az állampénztárból naponként 80, azaz nyolcvan krajczár napidíjt fognak kapni; egyszersmind törekedjék oda Czimed, hogy részint a tanítóképző épületében, részint a városi hatóság utján ingyen nyerendő szállásokban, a magyar nyelv megtanulására megjelenendő tanítók elszállásoltathassa-

nak. E végből előlegesen keresse meg az illető városi hatóságot s kérje fel arra, hogy a szükséges szállásokat közzé, avagy magánhelyeken szolgáltatassa ki. A tanítóképző igazg. tanácsa közbejöttével s annak felügyelése alatt a tanítóképző tanári karából válaszsza ki azon egyént, a szükséghez képest egyéneket, ki, vagy kik az intézetbe begyűlendő I. totajka.

II., III. és IV. német- és románajku tanítókat a magyar nyelvre oktassak s mennyire csak lehet, annyira belevezessék, hogy az így nyert alapon önerejükön magukat tovább művelhessék. A tanítás sikere a tanítás módjáról függ s csak az által biztosítható. E módjáról hivatalos körrendeletem utasításköpen részletekben leírni egyáltalán nem lenetvén, bízom kell azt az illető tanárra: annyit azonban szükségesnek tartok egész általánosságban megjegyezni, hogy a tanításnak egészen gyakorlati uton járónak s olyannak kell lenni, melyből míg egyfelől maga a nem magyarajku tanító elsajátítja a nyelvbeli legszükségesebb alapismereteket, illetőleg a beszédet: másfelől mintegy utasítást nyertjen arra nézve is, mi módon vezesse ő a nem magyarajku iskolás gyermekeket fokozatosan és gyakorlatilag a magyar nyelv ismeretére. Mind két ezél előérésére leggyakorlatibb utnak mutatkozik, ha a tanító, valamint minden általa az iskolás gyermek a beszéd és értelemszokorlatban megjelölt módon tanulja ismerni a körülötte eső mindennapi tárgyak és személyek neveit, azok részeit, tulajdonságait, eseményeit és eslekvéseit, a tárgy és részlet megmutatása után a tanító ezekről való beszédgöte és beszédetése által: e közben és ezek által juttatnak el a magyar nyelvtani legfőbb és legfontosabb alakok használatára és ismeretére, míg nem végre a közbeszédben előforduló legszükségesebb nyelvtani többi alakok ismeretével kibővítetik a kezdetben szerzett alapismeret. — A gyakorlati beszédet e közben meg lehet gyökeresíteni a beszédbeli ismerettel lépést tartó írásbeli gyakorlatokkal s oly olvasókönyvek segítségével, melyek olvasmányai a szerzett fogalmak és szóismertek körében vannak tartva. E meghagyásomhoz képest tett intézkedéseiről, valamint a magyar nyelv hittanítására kijelölt tanárokról és azok számára az indítványba hozott díszleltidj mennyiségéről Czimed jelentését lehető rövid időn elvárom.

Kelt Budapesen, 1879. évi május 26-án.

I r o d a l o m.

— Előzérési felhívás ily című munkára: „A tűzoltás népszerű könyve” kisebb mezővárosi, falusi és pusztai lakosok használatára írta Kreith Béla.

A tűzoltást népszerűen tárgyaló munkánk maig ninesen, s így szerző hézagot pótolni akar e könyvvel.

Tartalma: I. Kisebb közsegekben és pusztákon is szervezhető tűzoltóságokról. II. A községi és gazdasági viszonyainkhoz mérten alakult tűzoltóságok részére alapszabály és gyakorlati szabályzat, tervek s egyéb tudni valókkal. III. Tűz elleni óvintézkedések közsegekben és pusztákon. IV. Falun és pusztán is eikészíthető vagy beszerezhető tűzoltó eszközök használati utmutatással.

V. Kisebb községek és puszták is alkalmazható tűzoltási rendszer-terendők tüvész esetén és a tűz után.

A nagy 8-adrét alaku, körülbelül száz lapra terjedő munka tűzoltási eszközöket, a velök való bánásmódot és egyéb tűzoltási jeleneteket ábrázoló számos képpel június végén jelenik meg. Ára 1 frt. Gyűjtők 5 példány után egyet ingyen kapnak. Az előfizetési pénzek gróf Kreith Bélához intézendők Budapest, Iövész-utca 5 sz.

— „**Irányszemlék az egyházi szónoklathoz.**“ Irta Klampaczky Lajos, felsőhevesi kerületi esperes, síroki plebános, kerületi népiskolai tanfelügyelő, az egri egyházmegyei irodalmi egyesület választmányi tagja. Az irodalmi egyesület által jutalmazott pályamű. Kiadta az egri egyházmegyei irodalmi egyesület. E mű megoldását képezi a főudicsért irodalmi egyesület által kitűzött következő pályázati tételnek: „Fejtsék ki az egyházi szónoklat fontossága korunkban, és jelöltessék ki azon irány, melyben az egyházi szónoklat művelendő, hogy a keresztény hitigazságok — tekintettel korunk tudományos, erkölcsi és műveltségi állapotára — a legsikeresebben hirdethetők legyenek.“ Szerző hat ívnyi terjedelmű művében helyesen fejti meg feladatát: a főbb pontok szerint: 1. A szónoklat fontossága a) általában, b) az egyházi szónoklaté és c) különösen korunkban. 2. Előkészület. 3. Tárgyválasztás. 4. Kidolgozás. 5. Az előadás. 6. Buzgalom és példa. 7. Exegesis, hermeneutica. 8. Kathechesis. 9. Homília. 10. Indítványok. — Megrendelhető Egerben az Árkády-utcai könyvnyomdában.

szabadon átdolgozta Jagieza Lajos ravazdi szent-bernárd-rendi lelkész. I. évfolyam, 5-ik füzet (19—28 iv). Kiadja Esztergomban Buzárovics Gusztáv. Az egész I. évfolyam egy egyházi évkört ölel föl s tartalmaz beszédeket Advent I. vasárnapjától Pünköst utáni XXVIII. vasárnapig terjedőleg minden vasárnapra. Ajáljuk ezen vállalatot a hitelező urak és lelképásztörök figyelmébe.

— A „**Tájékoztató**“ május havi füzeté következő tartalommal jelent meg: A nemzetiségi kérdés tárgyalása és megoldása természetes és evangéliumi alapon (folyt.) ifj. Szalay Páltól. Bulgária vallási viszonyai a múltban és jelenben Bartók Istvántól. Irodalmi szemle. Egyházpolitikai áttekintés. Roma. A hittudományokban aquinói szent Tamás rendszerének alapul vétele. Az iskolakérdés. Az egyház legfőbb kormányzatának viszonya a világi hatalmakhoz. — Magyarország. A Sigi-féle ügy. — Németország. A lutheranosok közti mozgalom a kulturharc megszüntetésére. A centrumpárt s a kulturharc. — Franciaország. A petitiók és tiltakozások. Forkade érsek megidéztetése. A kath. tüntetések irányának módosulása. — Belgium. A kath. társulatok szövetkezésének nagygyűlése. Kérvények. A választó-törvény módosítása a katolikusok hátrányára. — Olaszország. A prot. részről karomolt B. Szűz melletti tüntetés. — Nagybritannia. A közelebbi képviselő-választások és a katolikusok. — Könyvészet a boritékon.

Kiadja: az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztőbizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak: ÁVÉD JÁKÓ, BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, GIDÓFALVY GERGELY.

Nyomatott Klüger Bernátnál a lyc. gyorssajtóján Gyulafehérvárt 1879.

A napi események köréből.

— Az **Urnapi** körmenet mult csütörtökön derült idő mellett legszebb ünnepélyességgel tartatott meg. A szent misét teljes díszségejével Lőnhart Ferenc cz. püspök és nagyprépost ur ő méltósága tartotta, s a körmenetet is ő vezette. Az állomások szépen voltak díszítve. Az evangéliumot az első állomásnál Gidófalvy Gergely, a másodiknál Rancz János, a harmadiknál dr. Tódor József latinul, a negyediknél Kerekes Pál románul énekelte. A katonaság minden állomásnál üdvözlést tett, és pedig sikerülten, kivéve a második állomást, hol egyik vitéző atyafinak puskája már a töltési előkészületnél nem csütörtököt mondott, kelle-ténél hamarább elsülvén.

— A **gyulafehérvári rom. kath. nagygymnasium** ének- és zenekara 1879-ik évi június hó 5-én a Pranger féle arenában, Potoczky Anna urasszony és Bournáz Ernő helybeli gymn. tanár ur szíves közreműködésével Fogarasy János karnagy vezetése alatt a gymn. ének- és zenekarhoz szükséges Harmonium beszerzésére 2-ik Hangversenyt rendezett következő műsorozattal: 1-ső szakasz. 1) „Isten dicsősége“ Beethoven-tól. 2) Ouverture „Lodoiska“ czimű dalműhez Kreutzertől. 3) Repülj fecském ablakára“ vegyes kar, népdal. 4) Aria „Czigány-nő“ czimű dalműből Balfetől. 5) „A legszebb hölgy“ Garaitól. 6) „Burscherlust“ népdal Silcher-től. 2-ik szakasz. 7) „Serenade“ hegedű- és zongorára Beethoven-tól. 8) a) Vadászkar „Euryanthe“ czimű dalműből Weber-től. b) „Euryanthe“ czimű népdal Renner József-től. 9) „Wein und Rosen“ czimű népdal. 10) „Tarkamadar“ vegyes kar Mosonyi-tól. 11) „Schönen Rhein“ keringő Fahrbauchtól. 12) „Vig dalra fel“ zepperipolka Zsaskovskytól.

A nyári szinkör acusticája nagyon akadályozta az előadást, de daczára ennek különösen a zeneműdarabok nagyon jól sikerültek s tapsokat arattak, mit a „Karlsruher Zeitung“ pessimisticus tudósítójával szemben az igazság érdekében és Fogarasy János karnagy érdemére hangsúlyozni kívánunk.

A hangverseny eredménye következő: Összes bevétel 80 frt 65 kr, — összes kiadás 39 frt 58 kr, — tiszta jövedelem 41 frt 7 kr.

Felülfizetések: Püspök ur ő Excellentiája 10 frt. Fábián Sándor püspöki titkár 1 frt. Lőnhart Ferenc cz. püspök ő méltósága 2 frt. András István apátkanonok ő nga 1 frt. Dr. Tódor József 1 frt. Salzbauer János tanár 1 frt. Zomora Daniel segédelelkes 1 frt. Fehér Manó segédelelkes 1 frt. Bournáz Ernő tanár 1 frt. La Borda K. sőtárnok 30 kr. Iszekutz J. ügyvéd 40 kr. Zinnern főhadnagy 40 kr. Kardos Ignác kanonok 1 forint.

Pranger János vendéglő a szinkört s a helybeli színi műkedvelő-társulat a színpadot ingyen engedvén át, ezek s minden nagylelkű pártoló iránt a rendező-bizottság legmélyebb köszönetét a nyilvánosság terén is siet kifejezni.